

kteří se octnou v slepé uličce bez východiska, upadají pomalu v intelektuální a mravní lhostejnost, v níž nechávají slovo demagogickým vůdcům, kteří jim slibují, že je jakýmsi zázrakem z této beznadějně situace vyvedou. Přes to však S. doufá, že lidská solidarita nakonec zvítězí nad projevy nenávisti.

Dr. Konstantin Jelínek.

PROF. DR. ZDENĚK PEŠKA: KULTURNÍ SAMOSPRÁVA NÁRODNÍCH MENŠIN. S předmluvou Dra Kamila Krofty. Knižovny „Národnostní otázky“, svazek I. Nakladatelství „Orbis“ v Praze XII., Praha 1933, stran 77 za Kč 15.—.

Československá společnost pro studium menšinových otázek v Praze přikročila k vydávání vlastní knihovny „Národnostní otázky“ a zahájila ji uvedenou Peškovou prací, o níž právem praví v předmluvě Dr. Krofta, že přehledným rozvrhem i zpracováním pečlivě sebrané látky a jejím jasným podáním je velmi dobrým úvodem do studia národnostní politiky i praktickou pomůckou pro politiky, o ni se zajímající. Pro naše poměry je charakteristický závěr předmluvy, v němž se konstatuje, že názory ve spise uvedené jsou osobním názorem autorovým, nikoli oficiálním názorem společnosti, snad proto, že jsou vysloveny ve spise, vycházejícím v knihovně od ní vydávané. „Majíc za úkol všestranné studium otázek menšinových a národnostních, ponechává společnost svým členům a vyhrazuje také sobě plnou volnost stanoviska jak v těžké a složité otázce kulturní samosprávy, tak ve všech jiných otázkách, které byly a budou projednávány v jejích schůzích, přednáškách a publikacích“ (str. 7.).

V první kapitole „Jak byl formulován princip národní samosprávy před světovou válkou“ prohlašuje autor, že myšlenka národní autonomie je svým původem myšlenkou socialistickou; autonomie národů stala se vedoucím principem rakouských socialistů (E. Kristan, Karl Renner a Otto Bauer, z nichž dva poslední věnovali této otázce několik obšírných knih). Podobnými myšlenkami obíral se také známý znalec ústavního práva a profesor vídeňské university Edmund Bernatzik. Důsledné provedení národnostní autonomie bylo by přivodilo naprostou přestavbu mocnářství rakousko-uherského, a to nejen ve formulaci mladého socialisty Rennera, ale i ve formulaci obezřetného a zkušeného Bernatzika. Důsledkem těchto principů bylo by rozparcelování veškerého veřejného života částečně teritoriální úpravou, a kde by to nebylo možno, organizační personální na úseky výlučně spravované jednotlivými národnostmi, ba i úřednictvo, soudcovstvo a snad i důstojnictvo by při důsledném provedení národní samosprávy — jak správně postřehuje Bernatzik — muselo býti voleno jednotlivými národnostmi, nebo jinak zaručeno, že bude bráno z jejich středu. Přesto, že se národnostní autonomie nestala nikdy vedoucím principem rakousko-uherské monarchie jakožto celku, přece v jistých mezích se jeví větší či menší stopy po takové tendenci, zejména ovšem ve zřízení autonomním, zemském, jak ukazuje autor ve druhé kapitole „Náběhy k národní samosprávě v českých zemích“. Národní samospráva zejména pronikla do orgánů školské správy, neboť tam národní otázka přirozeně byla vždy nejpálčivější; uplatnila-li se tam způsobem velmi dalekosáhlým, uplatnila se v jiných oborech samosprávných daleko méně. Na tyto snahy z doby před světovou válkou, zejména na teorie socialistů a teorie Bernatzikovy, navazovaly některé státy, které chtěly upravit otázku menšin co možno spravedlivě a své menšiny uspokojiti. Jde, jak ukazuje autor ve třetí kapitole „Princip národní samosprávy v poválečném právu“, o polský zákon z 26. září 1922, č. 90, o samosprávném zřízení ve vévodstvích a zejména ve třech vévodstvích s ukrajinským obyvatelstvem, který však nikdy nebyl proveden, o estonský

zákon z 12. února 1925, č. 9, zavádějící t. zv. kulturní autonomii, pak o osnovu o kulturní autonomii Němců v Lotyšsku, která se však dosud nestala zákonem, konečně o osnovu korutanskou o kulturní samosprávě Slovinců, která se nestala zákonem pro odpor těchto. Národní samosprávu uskutečnilo jedině Estonsko, a to na základě čistě personálním.

Mluvě o „Náznacích kulturní samosprávy v československém právním řádu“ (kap. IV.), konstatuje autor, že národnostní samospráva zůstala v Československu omezena na pole školské a kulturní a blíží se proto spíše kulturní autonomii, jak byla uskutečněna v Estonsku, než snahám o naprostou nacionální autonomii, jak ji žádali výše uvedení rakouští socialističtí teoretikové. Srovnáme-li naši organizaci s organizací estonskou, vidíme podle autora, že k úplnému provedení kulturní autonomie nám chybí: 1. stálá evidence občanů jednotlivých národů (národnostní rejstříky), 2. ústřední orgány jednotlivých národů, které by spravovaly školství a kulturní instituce jednoho každého národa, 3. samosprávné orgány, které by spravovaly jiné než obecné a občanské školy, 4. finanční samostatnost samosprávných orgánů a právo zdaňovati členy jednoho národa. Třebaže jest zřejmo, praví autor, že naše kulturně autonomní organizace není valně dalekosáhlá, jsou tu i dány možnosti poměrně malými změnami zavést národnostní samosprávu kulturní ve větším měřítku, kdyby se to jevilo politicky vhodným. Je-li jednou pro určité školní rady stanoveno poměrné zastoupení podle národů, pak jest velmi snadno stanovit, že členové jednotlivých národů budou o určitých věcech jednati odděleně nebo hlasovati podle národnostních kurií. Je-li vedena v evidenci národní příslušnost poslanců zemských a okresních zástupců, a je-li nad to v našem politickém systému národnost nejdůležitějším dělítkem při volbách, pak jest snadno bez nějakých dalekosáhlých změn dovoliti těmto členům odděleně podle národnosti voliti dozorčí orgány pro záležitosti kulturní.

V závěrečné kapitole (kap. V.) jedná autor o „Kulturní samosprávě národních menšin jako otázce politické“. Myšlenka národní samosprávy není mu jen historickým zjevem, nýbrž ještě dnes i u nás aktuální politickou otázkou. Strana československé sociální demokracie prohlásila ve svém programu nyní platném — přijatém v září r. 1930 — kulturní samosprávu národních menšin za svůj požadavek, německá sociální demokracie pak učinila rozhodný krok k jejímu uskutečnění tím, že podala v poslanecké sněmovně dne 2. října 1925 návrh resoluce, kterou měla býti vláda vyzvána, aby podala návrh zákona, jímž se nově upravuje školství na základě národní samosprávy (tisk 5379), a opakovaný v poslanecké sněmovně ještě 18. prosince 1925 (tisk 46). Autor uvádí text tohoto návrhu v oficiálním českém překladu a zaujímá k němu stanovisko. „Možno beze všeho v základních rysech přijmouti důsledné provedení systému školních rad. Školní rady byly pevně zakořeněnou a osvědčivší se součástí našeho předválečného zřízení v historických zemích a bylo jen ku škodě republiky, že tento systém dosud nerozšířila i na Slovensko a Podkarpatskou Rus, a že v některých bodech jej zanedbala. Jinak však s otázkou národních katastrů. Jejich zřízení a udržování — když by měly zahrnovati veškeré obyvatelstvo republiky — bylo by velmi těžkopádné a nákladné... Zejména však by tu okamžitě povstala řada procesů, kterými by se representanti jednotlivých národů domáhali u nejvyššího správního soudu zápisu těchto osob a jednotlivci by bylo často smýkáno proti jejich vůli z jednoho katastru do druhého. Možno čekati, že taková veřejná evidence příslušnosti jednotlivých občanů k národům by spíše zvětšila národní třenice a boje a i umožnila národní útisk. Neboť

jakmile jednou by měla veřejnost zájem na zápisu té či oné osoby do toho či onoho rejstříku, sebe lepší a přísnější trestní opatření, sebe svědomitěji a nestranněji vykonávaná by nezabránila přímému a zejména nepřímému útisku národnímu“ (str. 76). „Avšak zásadně,“ končí autor, „je třeba považovati kulturní samosprávu národních menšin za princip zdravý a užitečný, jehož uskutečnění by Československé republice přineslo mnohé výhody: uklidnění národních třenic, rozšíření samosprávy ve věcech školských, odbyrokratisování a decentralisaci“ (str. 77). *A. Klím.*

DR. EDVARD BENEŠ: DEMOKRATICKÁ ARMÁDA A ZAHRANIČNÍ POLITIKA. Sbírký „Časové otázky“ svazek 16. Nakladatelství „Orbis“ v Praze. V Praze 1932, stran 80 za Kč 10.—.

Osvětlit problém demokratické armády v jejím vztahu k pacifismu a k zahraniční politice jest práce velmi záslužná, protože časová. A může se jí se zdarem podjat především ten, kdo stál u kolébky naší armády, kdo se vážně zamyslí nad otázkou poměru politické veřejnosti k vlastnímu vojsku, kdo si vyřešil, v čem spočívá podstata skutečného správného pacifismu, a kdo dovede obojí uvést ve vztah se zahraniční politikou, která, jako každá skutečná politika, hodná tohoto názvu, jest vědou i uměním zároveň. Dr. Beneš prokázal svou knížkou, že jest k tomuto úkolu nejpovolanějším z povoláních.

V demokracii se podle dr. Beneše neidentifikuje armáda se státem, nýbrž s národem a lidem, má býti obrazem národa a nejryzejším představitelem jeho celistvosti a jednotnosti; jednotnost a celistvost armády je a má býti výrazem rovnosti občanské a rovnoprávnosti všech tříd, stran, národností a součástí státního celku. Chápe své poslání státní a národní obrany především vzhledem k cizině, jejími úkoly vnitropolitickými pak jsou společná národní výchova, demokratické soužití a pěstění společného státního citění. Nejpodstatnějším prvkem demokratické armády je její odpolitování; v demokratické armádě není vojenských kamaril. „Národní a lidové vojsko hájí tudíž dnes nejen státního území, nýbrž celého denního života každého občana ve všech jeho právech, přáních, cílech, požadavcích, i skutečných sociálních, hospodářských, politických a kulturních statcích. V tom smyslu je demokratické vojsko lidovým a národním, v tom smyslu je a má býti populárním a v tom smyslu má býti stálým předmětem opravdové péče a starosti celého státu a národa“ (str. 17). Poněvadž však systém demokracie ve své podstatě je cele postaven nikoli, jak se mylně soudívá, jen na absolutní rovnosti všech občanů, nýbrž především na hierarchii funkcí sociálních — volených ať přímo nebo nepřímo — od občansky, politicky sobě rovných příslušníků státu a národa, poněvadž demokracie, nemá-li se nutně zvrhnout v anarchii a sociální rozvrat, má býti větším ohledem, větší úctou, větším smyslem pro odpovědnost k funkcím a funkcionářům, jež si občan sám přímo nebo nepřímo zvolil a sám sobě uložil, musí býti i demokratické vojsko budováno na pevné hierarchii funkcí. V politicky vyspělém národě důstojník demokratického vojska má a měl by míti dokonce autority více a disciplínu pevnější a hodnotnější; nesmí však při vši své autoritě nikdy zapomenouti, že má před sebou vojáka — člověka, jenž je v civilu rovnoprávným občanem a jenž si toto vědomí přinesl i do armády, musí stále pomýšleti na to, že je odpovědný ve smyslu demokracie, t. j. nikoli jen svému nadřízenému, nýbrž duchu demokracie, národu, lidu, státnímu zájmu. Ukázav, jak má vypadat nový důstojník a poddůstojník